

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

СТ А Н О В И Щ Е

От: доц. д-р Мария Маринова Пенева
УНСС, Бизнес факултет, Катедра Икономика на природните ресурси
3.8. Икономика, "Икономика и управление (аграрна икономика и политика)"

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** в Тракийски университет – Стара Загора по професионално направление - 3.8. Икономика; научна специалност „Икономика и управление (селско стопанство)“.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 554 / 22.02.2023 на Ректора на Тракийски университет – Стара Загора.

Автор на дисертационния труд: Дарина Стоянова Стоянова

Тема на дисертационния труд: Влияние на безвъзмездното финансиране върху ефективността в аграрния сектор

1. Информация за дисертанта

Дарина Стоянова Стоянова се обучава в докторска програма към катедра Индустриален бизнес и предприемачество на Стопански факултет, Тракийски университет, гр. Стара Загора по научна специалност „Икономика и управление (селско стопанство)“, професионално направление 3.8 Икономика. Обучението е в редовна форма в периода 2017-2021 г., с едно удължение и докторантката е отчислена с право на защита. Към момента тя успешно е приключила изследването си и представя дисертационен труд, обект на настоящото становище.

Докторантката притежава диплома за магистърска степен по специалност „Предприемачество и иновации“ от Тракийски университет, гр. Стара Загора и бакалавърска степен по специалност „Счетоводство и контрол“ от Икономическия университет, гр. Варна. От месец май 2022г. до момента тя заема позицията „асистент“ в Тракийски университет, гр. Стара Загора. Професионалната биография и развитието на Дарина Стоянова в годините е доказателство за стремежът ѝ за надграждане на знания и опит в областта на икономиката и науката, като за това свидетелстват редицата получени сертификати и грамоти за участие и постижения в научни и изследователски форуми и дейности. Владее писмено и говоримо английски и немски езици.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е структуриран в увод, три глави и заключение, което отговаря на стандартно приетата структура за подобна научна разработка. Основният текст е добре балансиран, като в края на всяка глава са систематизирани резултатите от извършената

изследователска работа и са формулирани изводи. Дисертационният труд е с обем от 191 стандартни страници, включително 29 таблици, 10 фигури и приложения. Списъкът на използваната литература включва 245 литературни източника, от които 93 на кирилица. Проучена е основна част от класическата и специализирана научна литература във връзка с теория за публичната намеса в икономиката и в частност подпомагане на селскостопанския отрасъл, както и приложимите модели за оценка на влиянието ѝ върху ефективността на земеделските стопанства в България.

Заглавието на дисертацията е формулирано правилно, като съдържанието отговаря на заглавието. Целта за изследване и оценка на *„ефекта, който държавата, чрез политиката си по безвъзмездно финансиране на предприятията от аграрния сектор, оказва върху ефективността на земеделските предприятия, изразена чрез показателите за рентабилност и производителност“* е коректно формулирана и отговаря на поставената тема. Логично следва и изведената теза, че: *„безвъзмездното държавно финансиране подпомага да се подобри финансовото представяне на земеделските предприятия и съдейства за подобряване на тяхната конкурентоспособност“* със съответните хипотези. Поставените задачи, считам за логични, последователни и водещи към реализиране на целта и приемането на поставената изследователска теза. Обектът и предметът на изследването са коректно формулирани и в съответствие с поставените цел и изследователска теза. Коректно са посочени и ограниченията, в рамките на които е проведено изследването.

В дисертационният труд се разглежда безспорно важен и сложен проблем, като докторантката ясно формулира позицията си. Темата на изследването е актуална, изисква различен, комплексен подход за да бъдат обхванати цялостно разглежданите въпроси и проблеми. Темата е важна, тъй като поставя въпроси, свързани с ефектите от осъществяваната безвъзмездна държавна подкрепа и крайните резултати за бизнес структурите в селското стопанство с оглед ефективното и ефикасно използване на обществен ресурс. Успешно проведеното изследване е и от практическа важност предвид на все повече разгръщащата се дискусия за необходимостта от държавна подкрепа за земеделските производители и за инструментите, които да бъдат използвани и които ще позволят изпълнението на съчетанието от икономически, социални и екологични цели на ОСП. Докторантката добре акцентира и върху дефиницията на факторите, които ѝ позволяват коректно да анализира зависимостта между безвъзмездната подкрепа и финансовите резултати на земеделските производители. Пред нея е стояла и сложната задача да проследи за достатъчно дълъг период от време промените в осъществяваната държавна подкрепа и изразходването на акумулираните средства от три групи земеделски производители. Затова смятам, че изборът на тема е добре преценен, актуален и смислен, както и подходът за провеждане на изследването.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Първа глава е озаглавена *„Теоретични аспекти на държавната намеса в аграрния сектор“* и представя преглед на разбиранията и основните елементи на държавната помощ и нейните съвременни форми. Тук много важен момент е разясняването на съществуващата дискусия за и против държавната подкрепа в икономиката и в частност в аграрния отрасъл. Също така са обобщени и систематизирани формите на държавна подкрепа в България.

Втора глава представя *„Теоретико-методологическа рамка на влиянието на държавната безвъзмездна подкрепа върху ефективността на земеделските предприятия“*, където основен акцент е поставен върху хипотезите на изследването, факторите за анализ и подходящите за това модели. Приносни моменти, според мен, са именно дискусията и аргументацията на приетите хипотези, чрез които коректно са формулирани факторите, спрямо които ще се приложи оценката, а именно: рентабилност, производителност и контролни променливи за иновации, инвестиции, демография на стопанството и капиталова структура. Също толкова важно е представянето и обосновката на моделите за анализ, които разкриват доброто познаване на предимствата им от страна на докторантката, съответно регресионен модел с фиксирани ефекти за оценка на панелни данни и логистична регресия за бинарна променлива.

Трета глава, озаглавена *„Емпирично изследване и оценка на държавното безвъзмездно финансиране върху резултатите от дейността“*, представя предложението на докторантката за практически анализ, в рамките на което прави основни изводи и аргументирано приема поставените хипотези 1 и 2 и отхвърля хипотеза 3. Също така проведен анализ и критична оценка идентифицира основните тенденции в осъществяваната държавна подкрепа в България преди и след присъединяването ни към ЕС.

Представеното изследване е доказателство, че докторантката познава научната литература и постижения в областта на икономическата теория, усвоила е и е приложила съответен инструментариум, представила е авторски подход към частично решавани проблеми. Всичко това ѝ позволява да постигне следните научни и практико-приложни приноси:

1) Докторантката успешно разработва и прилага набор от статистико-икономически методи – регресионен модел с фиксирани ефекти и логистична регресия, на основата на които установява наличието на връзки и зависимости и тяхното проявление между предоставяната безвъзмездна финансова подкрепа, икономическите резултати за рентабилност и ефективност и инвестиционната и иновационната активност при три различни групи земеделски производители.

2) Докторантката добре познава предимствата на избраните модели за анализ и успешно ги адаптира към ситуацията в България. Методическият инструментариум може да бъде прилаган по отношение и на други политики и нови финансови инструменти за подкрепа в аграрния сектор.

3) Авторката е осъществила успешно критичен преглед и систематизация на теоретични виждания относно публичната намеса в икономиката и аграрния сектор и коректно представя дискусията за и против нея.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторант Дарина Стоянова е представила 3 публикации, които са свързани с тематиката на дисертационния труд и отразяват основни части от него. Представени за рецензиране са две статии, публикувани в сп. *Trakia Journal of Sciences* (самостоятелна и в съавторство с научния ръководител) и един доклад в съавторство с научния ръководител в международна конференция (*Proceedings of 37th International Scientific Conference on Economic and Social Development - "Socio Economic Problems of Sustainable Development"*), индексирани в

Web of Science). Те са публикувани в периода 2019-2020г. и напълно отговарят в количествено и качествено отношение на изискванията за придобиване на ОНС “доктор”.

5. Оценка на автореферата

Авторефератът на дисертационния труд е с обем от 47 страници и пресъздава накратко общата характеристика, структурата и съдържанието на разработката. Представени са съответно всяка част от дисертацията, като е акцентирано на постигнатите теоретико-методологични и емпирични резултати, посочени като основни приноси. Приложен е списък на свързаните с дисертацията публикации на авторката, както и резюме на английски език. Общата ми оценка за автореферата е, че той представя коректно и в необходимата пълнота основните моменти от дисертационния труд.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Предложеният за рецензиране труд има своите достойнства и посочените тук критични бележки и препоръки не намаляват качествата му. Позволявам си да препоръчам на Дарина Стоянова ясно и категорично да изразява своята позиция и в бъдещата си работа, като прецизно отразява използваните литературни източници в дискусията и анализа и ясно да откроява своя принос. Също така подобна разработка би спечелила от коректното използване и прилагане на възприетата терминология, тъй като в момента сериозни въпроси възникват по отношение на използваната дефиниция за МСП (трудно приложима към възприетата нормативна рамка за регистрация на земеделски стопанства в България) и на тази основа твърденията за броя и структурата на земеделските стопанства (наречени предприятия) у нас. Доброто познаване на спецификите на обекта и предмета на изследване са предпоставка за убедителност на изводите и признаването им от научната общност.

Бих искала да поставя два въпроса, по които ще се радвам докторант Дарина Стоянова да вземе отношение по време на защитата на дисертационния труд, а именно: 1) *По какъв начин в направената от Вас оценка и анализ са отразени различията в целите и условията на различните форми на държавна подкрепа, прилагани у нас за разглежданите периоди?* И 2) *Каква е Вашата позиция в дискусията за и против държавната подкрепа, като отчетете получените резултати и проведеното изследване в дисертацията?*

7. Заключение

Представените резултати и приноси моменти, съдържащи се в дисертационния труд, ми дават основание да посоча, че той отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за развитието на академичния състав в Тракийски университет – Стара Загора за неговото приложение и да дам положителна оценка.

Предлагам на Научното жури да присъди образователната и научна степен „Доктор” по научна специалност „Икономика и управление (селско стопанство)” на Дарина Стоянова Стоянова.

03/04/2023г., гр. София

Подпис: ..

Заличено!